

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

LA JANA

EL BAIX MAESTRAT

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LA LLINGÜA

AJUNTAMENT
DE LA JANA

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECALL I TEXT
Xavier Coloma Fuster

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
La Jana, 187

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de la Jana

ISBN: 978-84-482-5909-9

Depòsit legal: V-584-2014

Impressió: gràfiques **vimar**
Alqueria de Rega, 11 • Tel. 96 159 43 30 • França • València

www.avl.gva.es

LA JANA

El terme de la Jana, amb una extensió de 19,4 km², es troba al cor del Maestrat. Limita al nord amb Canet lo Roig; a l'oest, amb Xert i Sant Mateu; al sud, amb Cervera del Maestrat, i a l'est, amb Traiguera.

Entre els vestigis més antics que s'han trobat d'època romana destaca una estatueta d'Hèrcules, protector dels viatgers, i un mil·liari del segle IV, que està en la plaça del poble.

Quant al topònim major, la primera notícia que tenim és d'època islàmica. El geògraf àrab Al-Idrisi cita en el seu *Itinerari* «La Yanah», que s'identifica amb la Jana. Tradicionalment, este nom s'ha relacionat amb l'existència de fonts o d'aigua. Dolors Bramon, però, estableix l'origen del topònim en el llatí IANUA 'porta', ja que era lloc d'encreuament entre la via Augusta i la via Heràclea.

La Jana, com la resta de la batlia de Cervera, fou donada per Ramon Berenguer IV a l'Orde de l'Hospital. Després de la conquesta del rei Jaume I l'any 1237, Hug de Fullalquer la va rebre en nom de l'orde; la Jana s'integrà en el castell de Cervera i va ser repoblada segons els costums de Lleida. Però després de la creació, en 1319, de l'Orde de Montesa, la Jana i els pobles veïns passaren a pertànyer a la Taula Mestral, és a dir, al territori assignat al mestre de Montesa, que residia a Sant Mateu. En 1540 es convertí en vila independent.

En 1358, el mestre Pere de Tous concedix el privilegi de la institució ramadera anomenada el Lligallo als llocs de Càlig, Canet, Rossell, la Jana i la Barcella (en aquell moment lloc independent de Xert), que perdurà fins a la desamortització.

La fira de la Jana, relacionada amb este Lligallo, estava inicialment dedicada a la ramaderia, encara que en el segle XX es va convertir en fira de maquinària agrícola; actualment és una fira comercial.

L'activitat ramadera ens ha deixat una gran quantitat de topònims, que mostren la importància que va tindre esta activitat en altres èpoques. En l'actualitat, però, la ramaderia quasi ha desaparegut; l'agricultura ha ocupat els llocs que abans es dedicaren a pastures, i les zones humides han deixat pas a planes dedicades al cultiu.

Fins al segle XX, la viticultura tingué també una gran importància i el vi de carlon del Maestrat era exportat a tot el món des del port de Benicarló. Però, després de la plaga de la fil·loxera de principis del segle XX, que va arruïnar les vinyes, el cultiu ha anat minvant fins a desaparèixer. També les garroferes i els ametlers pràcticament han desaparegut, i altres cultius, com els hortofructícoles, no tenen una importància significativa. En canvi, la plantació d'oliveres va experimentar un augment considerable.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Serra de Sant Pere (o del Solà)

Hidrografia natural

Barranc de Moles
Barranc del Surrac (o de la Mare
de Déu)

Bassa de Llorenç
Basses de Xert
Rambla de Cervera (o Riu Sec)

Hidrografia artificial

Aljub dels Camps
Bassa de la Llacuna
Depòsit d'Aigua

l'Engolidor
Pou del Carrascal
Pou del Mas

Partides i paratges

Dellà la Font
l'Albelló
l'Aljub
la Cometa
la Cometa de les Eres
la Llacuneta del Pou del Mas
la Rambla
la Serreta
les Alboredes
les Basses de Xert
les Bidofes
les Carrasques
les Carrasques Grosses
les Clons
les Comes
les Eres
les Femades
les Fontanelles
les Guixpelleres
les Llacunes

les Llacunetes dels Vilacapcins
les Piquetes
les Planes
les Serres
les Timbes
lo Barranquet
lo Camp de la Vera Creu
lo Cap de la Coma
lo Coll de Canet
lo Corral dels Pastors
lo Mas del Batle
lo Pou del Mas
lo Torrent
lo Tossal
los Avencs
los Camps
los Carxols
los Castelletes
los Figuerals
los Freginals

los Horts de la Font
los Patxols
los Plans
los Pous

los Solans
los Vilacapcins
los Vilarets
los Vila-rojos

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Barraca d'Emili Burato
Barraca de Balaguer
Barraca de Baltasar
Barraca de Ferrer
Barraca de Gargallo
Barraca de Gil
Barraca de Simó
Barraca de Vallés

Barraca de Verge
Barraca dels Peiters
Cases de Pepet d'Arsis
Corral de les Cols
Corral dels Vilarets
la Jana
Mas del Batlle
Venta de Sant Josep

Vies de comunicació

Assagador de Folch
Assagador de la Bassa de la
Llacuna
Assagador de les Llacunes
Assagador de les Bidofes
Assagador de les Carrasques
Assagador de les Pedres
Assagador del Camí de les
Carretes
Camí de Cervera
Camí de la Rambla
Camí de les Bassoles
Camí de les Comes
Camí de les Esquiroles
Camí de les Serres
Camí de Sant Mateu a la Jana
Camí del Cap de la Llacuna
Camí dels Avencs
Camí dels Camps

Camí dels Esboïcs
Camí dels Solans
Camí dels Vila-rojos
Camí Vell de Vinaròs a Morella
Carretera de Canet lo Roig
Carretera de Sant Mateu
Carretera de Vinaròs a Morella
Entradeta dels Vilacapcins
la Costa Baila
los Quatre Camins
Senda d'Enduronets
Senda de les Bidofes
Senda de les Guixpelleres
Senda de Xert
Senda del Barranc de Moles
Senda del Cementeri
Senda del Pou del Mas
Senda dels Camps
Travessera de les Comes

Altres llocs d'interés

Barraca de la Rajoleria
Capella de la Mare de Déu dels
 Àngels
Carrasca de Caputxo
Cementeri
Ermita de Sant Josep del
 Carrascal
Ermita de Santa Anna
Granges de Tèrio
Granja d'Agustí
Granja d'Hermini
Granja de Bassoler
Granja de Camil
Granja de Carotet
Granja de Cinto
Granja de Ciprià
Granja de Custodi

Granja de l'Alegre
Granja de la Macària
Granja de la Xula
Granja de les Fontanelles
Granja de Lleganya
Granja de Marisol
Granja de Paco Tosseta
Granja de Pere
Granja de Pujol
Granja del Monjo
Granja del Ros
Granja del Vinarossenc
Molló de Xert
Museu Natural de les Oliveres
 Mil·lenàries
Peiró Trencat

